

Stadiul relației dintre NATO și RUSIA și evoluția acesteia în viitor

The evolution of the relationship between NATO and Russia and future perspectives

Lt. Ionela Cătălina MANOLACHE*

*Comandamentul Multinațional de Divizie Sud-Est București, România
e-mail: catalinagrigore31@yahoo.com

Abstract

Momentul 24 februarie 2022 a fost cel care a închis chiar și ultima poartă de dialog dintre Rusia și NATO. Deși marile organizații de securitate au depus eforturi uriașe pentru a împiedica acțiunile Rusiei, aceasta nu a ținut cont, continuându-și planurile ambițioase. După finalizarea Războiului Rece, relațiile dintre Rusia și NATO păreau să se stabilizeze, existând chiar colaborare în unele domenii. Chiar și așa, a existat întotdeauna o urmă de neîncredere, fiecare parte temându-se de intențiile celeilalte. Rusia, pe de-o parte, privește NATO ca pe o amenințare la adresa propriei securități, ca urmare a extinderii blocului, iar NATO consideră statul rus principalul pericol pentru statele membre, având în vedere conflictul pe care l-a declanșat și pe care îl continuă, în ciuda tuturor opreliștilor și acuzațiilor care i se aduc.

The moment of February 24, 2022, was the one that closed even the last gate of dialogue between Russia and NATO. Although major security organizations had made huge efforts to prevent these actions of Russia, the state did not heed, continuing with its ambitious plans. After the end of the Cold War, the relations between Russia and NATO seemed to be stabilizing, and there was even collaboration in some areas. Even so, there was always a trace of mistrust, each side fearing the other's intentions. Russia, on the one hand, sees NATO as a threat to its own security as a result of the bloc's expansion, and NATO considers the Russian state the main danger to its member states, given the conflict Russia has triggered and is carrying on, despite all the naysayers and the accusations against it.

Cuvinte-cheie:

NATO; Rusia; conflict; agresiune; securitate; colaborare; Război Rece.

Keywords:

NATO; Russia; conflict; aggression; security; collaboration; Cold War.

Nu numai NATO, ci întreaga lume se confruntă, la momentul actual, cu mai mulți factori de instabilitate care marchează situația de securitate. Perioada scurtă de liniște de după conflictele balcanice din anii '90 a fost întreruptă de Primăvara Arabă și continuată cu anexarea Crimeii din 2014, cu criza din Marea Azov, cu războiul din Siria, cu criza generată de pandemia de Covid-19 și cu agresiunea Rusiei asupra Ucrainei, începută la 24 februarie 2022. În plus, acestor evenimente majore li se adaugă și fenomene precum crima organizată, migrația, problema autonomiei unor provincii sau regiuni, rivalitățile tradiționale ori raportul inechitabil dintre creșterea demografică masivă în unele zone din nordul Africii și Orientul Mijlociu și creșterea insuficientă pe plan economic.

Privită în detaliu, situația flancului estic al NATO este departe de stabilitate, având în vedere problemele provocate de Rusia în Ucraina. Dacă, în trecut, acest flanc părea mai sigur, comparativ cu cel sudic, din anul 2022 situația a început să se schimbe, principalul focus al Alianței fiind asupra acțiunilor Rusiei. Chiar dacă în sud NATO încă trebuie să facă față politicilor de colaborare pe care Turcia le menține, pe alocuri cu Rusia sau cu lumea arabă, conflictul din est ocupă, în prezent, primul plan pe agenda de lucru a liderilor NATO ([Fix și Kimmage 2023](#)).

Prezentarea evoluției relațiilor dintre NATO și Rusia

Izbucnirea conflictului a adus în atenția tuturor cetățenilor rolul NATO și care sunt, de fapt, sarcinile acestei organizații pentru a menține un climat de pace și pentru a asigura securitatea colectivă. Au existat diverse opinii în cadrul Alianței, uneori contradictorii, dar întreg mapamondul este interesat de evoluția pe care această organizație o va avea în următorii ani.

Principala amenințare a NATO, așa după cum a reieșit în urma Summitului de la Vilnius, din 2023, o reprezintă Rusia. În acest sens, Alianții au hotărât să adopte măsuri majore, astfel încât blocul militar să fie pregătit pentru provocările viitorului. De asemenea, planurile de apărare ale NATO au fost consolidate, iar statele membre au convenit asupra nevoii asumării angajamentului de creștere a investițiilor în domeniul apărării. NATO își menține interesul pentru a amplifica descurajarea oricăror acțiuni ostile din partea unui posibil inamic și își consolidează constant poziția de apărare colectivă. Această componentă militară a descurajării se bazează pe răspunsul și mobilitatea pachetului de forțe cu un nivel înalt de pregătire și pe prezența semipermanentă a forțelor dislocate pe teritoriul statelor aflate la granița estică a NATO cu Rusia. Principalul scop al acestor forțe este acela de descurajare, însă, în cazul unui atac venit din partea Rusiei, ele vor răspunde rapid.

Deși planurile de război ale NATO nu mai fuseseră actualizate de la Războiul Rece, organizația s-a văzut nevoită să elaboreze altele noi, deoarece Rusia postsovietică, pe care, până la acest moment, nu o considerase o amenințare existențială, a devenit

adversarul principal al organizației (Chifu 2022).

În partea sudică a organizației, există alt tip de provocări, care sunt determinate de fragilitatea statelor și de incapacitatea lor de a preveni și de a combate problemele care țin de terorismul transnațional. Mai grav este faptul că statele sudice nu pot oferi cetățenilor proprii posibilitatea de a rămâne să prospere în țările lor, deoarece există un decalaj puternic între nivelul creșterii economice și cel a natalității.

Pe lângă problemele din interiorul organizației, NATO trebuie să facă față și surselor de instabilitate care provin din afara Alianței și ar trebui să utilizeze eficient măsurile de care dispune pentru a se impune și pentru a minimiza sau elimina riscurile la adresa securității. În cadrul organizației, unele state membre manifestă un comportament de subminare a independenței propriului sistem juridic, au tendința de a obstrucționa mass-media independentă sau nu sunt solidare în relația cu alte state membre care se confruntă cu anumite probleme. Aceste atitudini sunt contrare principiilor care au dus la fondarea Alianței în aprilie 1949.

În prezent, NATO depune eforturi semnificative pentru a asigura securitatea flancului estic și pentru a oferi un răspuns rapid și credibil noilor provocări, în special în cazul amenințărilor militare, cibernetice și hibride. În contrast cu organizația, Rusia manifestă o atitudine marcată de agresivitate, iar idei precum prosperitate comună, stabilitate regională și pace sunt departe de realitate și greu de crezut că vor mai putea uni NATO și Rusia într-un viitor apropiat. Rusia a fost și, după cum se întrevide, continuă să rămână cea mai mare amenințare la adresa independenței și suveranității statelor europene, iar modul său de acțiune reprezintă o piedică în calea valorilor comune care leagă Occidentul.

Rusia este condusă de președintele Vladimir Putin de aproape 24 de ani, iar atitudinea sa provocatoare nu este una necunoscută vecinilor săi ori chiar unor state mai îndepărtate. De mai multe ori, Rusia a dorit să își impună propria viziune asupra evoluției altor state prin implicarea în alegerile interne, prin sabotarea activității instituțiilor financiare, prin atacarea infrastructurii civile, prin atacuri cibernetice. Spre exemplu, un grup de spionaj cibernetic din Rusia, cunoscut sub denumirea de Fancy Bear, a obținut în mod ilegal acces la sistemul intern de administrare al Agenției Mondiale Antidoping (Ionașcu 2016). Rusia a sfidat regulile internaționale și în 2018, în cunoscutul caz al cetățeanului ucis pe teritoriul britanic de către persoane susținute de Kremlin, cu o neurotoxină de clasă militară (Parlamentul European 2020). Însă, pe lângă aceste exemple, invadarea Ucrainei la data de 24 februarie 2022 este cea mai mare atrocitate comisă de Rusia care a dus la excluderea oricărei posibilități de a mai menține deschisă vreo fereastră de cooperare între statul rus și NATO ori alte organizații de securitate sau state democratice din lume.

Experiențele trecute, dar mai ales decizia Rusiei de a invada Ucraina au demonstrat întregii lumi faptul că acest stat nu merită încredere. NATO a hotărât să încheie orice colaborare cu Rusia, și imaginea construirii unei relații pozitive, dominată de

cooperare și de dezvoltarea încrederii reciproce, de transparență și respect, nu mai există și cel mai probabil nu va mai exista o lungă perioadă de timp.

În ciuda situației actuale, NATO nu urmărește o confruntare cu Rusia, ba chiar insistă în privința încetării agresiunii asupra Ucrainei și revenirii la dialog. Organizația nu face niciun compromis cu privire la principiile care stau la baza funcționării Alianței și nu dorește să periclitaze securitatea cetățenilor din spațiul euroatlantic.

Înainte de momentul 24 februarie 2022, Războiul Rece a fost perioada cea mai intensă și plină de suspans în ceea ce privește izbucnirea unui nou conflict între două mari puteri: NATO și Rusia. De atunci și până la agresiunea Rusiei asupra Ucrainei, NATO a depus eforturi considerabile pentru a stabili relații pașnice cu Rusia, ba chiar pentru a încheia unele parteneriate, inclusiv prin intermediul mecanismului Consiliului NATO – Rusia (CNR), pe baza Actului Fondator NATO – Rusia și a Declarației de la Roma. Actul Fondator a fost semnat în 1997 de către președintele american și cel rus și urmărea stabilirea unor relații reciproce, bazate pe cooperare și pe menținerea securității între Rusia și NATO. Prin acest act, NATO urmărea să se extindă prin acceptarea unor state din fostul bloc sovietic, însă se angaja să nu amplaseze arme nucleare, inclusiv depozite, pe teritoriul viitoarelor state membre și să nu-și consolideze trupele permanente pe teritoriul acestora. Ajuns însă la putere, Vladimir Putin a considerat actul respectiv drept o trădare din partea statelor din fostul bloc sovietic și o umilire a Rusiei, acesta constituind și în prezent unul dintre principalele motive de dispută între Rusia și NATO. Finalitatea acestor demersuri a fost mereu una negativă, din cauza Rusiei, care a încălcat mai toate acordurile și angajamentele pe care și le-a asumat. De-a lungul timpului, NATO a început să își piardă încrederea în Rusia ([Srimbovschi 2011](#)).

Relația NATO – Rusia reprezintă o parte semnificativă a politicii de securitate europeană. Primul contact dintre cele două blocuri a fost după anul 1991, când s-a produs destrămarea Uniunii Sovietice și dizolvarea Pactului de la Varșovia. După aceste evenimente, NATO și-a schimbat politica cu privire la relația cu foștii inamici ireconciliabili.

În anul 2002, în încercarea de a crea o legătură mai strânsă între cele două forțe, a luat naștere Consiliul NATO – Rusia, în care acestea sunt parteneri egali. Astfel, la începutul acestei inițiative, se urmărea inițierea unor discuții referitoare la problemele de securitate și cooperare în domenii de interes comun. Lucrurile au funcționat relativ bine până în anul 2014, când Rusia și-a încălcat angajamentele prin cucerirea Crimeei. Chiar și așa, CNR a continuat să existe până în 2022, iar anual se stabilea un program de lucru. Deși s-au depus eforturi semnificative pentru a preîntâmpina un conflict între Rusia și Ucraina prin discuții în cadrul CNR, acestea nu au fost suficiente pentru a împiedica acțiunile ulterioare ale Rusiei. Oficial, consiliul nu s-a dizolvat, însă, având în vedere acțiunile statului rus, este mai mult decât evident faptul că acesta a rămas doar un document cu o semnificație

simbolică. Deși evoluau oarecum favorabil, relațiile dintre cele două blocuri au fost întrerupte în anul 2008, atunci când trupele rusești au invadat Georgia. Din acel moment, lucrurile au continuat să se degradeze (Trenin 2009).

Un alt moment de cotitură al relației dintre NATO și Rusia l-a reprezentat începutul ocupației Crimeei de către statul rus, în anul 2014. La acel moment, toți liderii NATO și din restul țărilor civilizate au condamnat această acțiune și au cerut Rusiei să-și retragă forțele din Ucraina. Această atitudine era una lipsită de respect față de normele dreptului internațional, dar și față de obligațiile și responsabilitățile asumate la nivel internațional. Acțiunile Rusiei care au condus într-un final la anexarea Crimeei au dat clar de înțeles, atât NATO, cât și celorlalte state democratice, faptul că statul rus nu mai prezintă încredere, și, în ciuda sancțiunilor la care a fost supus, și-a continuat planul, însușindu-și pe nedrept un teritoriu.

Ceea ce a întărit însă convingerile că relația dintre NATO și Rusia este greu să se mai stabilizeze a fost decizia statului de a ataca Ucraina și, mai mult de atât, de a menține trupele pe teritoriul ucrainean chiar și în prezent. Din dorința de a anihila pericolul de la granițele sale, dar și de a oferi un sprijin substanțial pentru a face față luptelor, NATO a hotărât să înființeze cinci grupuri de luptă multinaționale în Estonia, Letonia, Lituania, Polonia și România, extinzându-și capacitățile de poliție aeriană în Marea Baltică și în Europa de Est astfel încât orice aeronavă rusească ce intră în spațiul aerian al statelor membre să fie interceptată și continuând procesul de înzestrare a trupelor proprii cu tehnică și tehnologii de ultimă generație. În ciuda dorinței Rusiei de a mai primi asigurări din partea vesticilor, acest lucru nu mai este posibil, întrucât relațiile, la toate nivelurile, sunt deteriorate.

Chiar dacă au existat și momente de colaborare, relația dintre cele două puteri este aproape inexistentă la acest moment. NATO condamnă vehement politica internă a Rusiei, agresiunea declanșată împotriva unui stat suveran, iar Rusia, de partea cealaltă, consideră NATO vinovată pentru lărgirea granițelor și apropierea tot mai mult de teritoriile sale, pentru problema Caucazului de Sud și statutul viitor al provinciei Kosovo. Președintele rus consideră că „*linia roșie*” pe care el a stabilit-o a fost încălcată de NATO. El critică și acuză organizația de faptul că livrează tehnică și armament Ucrainei. De partea cealaltă, NATO judecă Rusia pentru încălcarea principiilor dreptului internațional și solicită retragerea trupelor. De la izbucnirea războiului și până în prezent, NATO și-a consolidat intens poziția pe flancul vestic, dislocând trupe din diverse state membre pentru a se pregăti să acționeze rapid, în cazul unui posibil atac al Rusiei asupra teritoriului oricărui stat membru (Kolesnikov 2023).

Încă anterior izbucnirii conflictului din Ucraina, NATO acuza Rusia că se folosește de energia de care dispune pentru a controla statele vestice. Conducta Nord Stream 2 a evidențiat rolul Rusiei, de principal furnizor de energie. La acel moment, mai mulți deputați europeni solicitau încetarea lucrărilor la conducta de gaze care leagă Germania de Rusia, motivând aceasta prin faptul că statul rus nu mai poate

fi considerat un partener strategic. După începerea conflictului, s-a dovedit că rușii profită de avantajul deținerii energiei pentru a manipula statele membre ale NATO, după propriile dorințe. Aceștia au amenințat că vor opri livrarea de gaze, încetinind astfel producția statelor europene (Clapp 2022).

Deși în acest moment au obiective contrare, există și domenii în care cele două forțe pot colabora pentru a obține rezultate mai bune în asigurarea unui climat de securitate pentru propriii cetățeni: lupta împotriva terorismului, reforma apărării, combaterea pirateriei, gestionarea crizelor, neproliferarea armelor de distrugere în masă. Spre exemplu, după momentul 11 septembrie 2001, când au avut loc atacurile teroriste din Statele Unite ale Americii (SUA), Rusia și NATO au depus eforturi comune astfel încât să răspundă eficient amenințărilor teroriste. La aceea vreme, Rusia a dus lupta contra terorismului în stil propriu, prin acordarea permisiunii avioanelor Alianței de a folosi spațiul aerian rus în campania din Afganistan. De-a lungul timpului, între NATO și Rusia au avut loc mai multe schimburi de informații cu privire la problema terorismului.

Relațiile Rusiei cu NATO traversează o perioadă înghețată, după ce statul rus a invadat Ucraina printr-o operațiune, considerată de către Moscova drept „operațiune militară specială” și de către Occident și Ucraina drept o agresiune nejustificată și neprovocată împotriva unui stat suveran și independent. Rusia acuză Occidentul de extinderea injustă înspre est, înspre granițele sale și nu acceptă faptul că tot mai multe state, inclusiv vecinii săi, doresc să adere la NATO. De altfel, liderii ruși afirmă faptul că motivul invaziei din Ucraina este chiar teama că NATO se va extinde atât de mult încât ar putea ataca Rusia și consideră că nu duc o luptă împotriva Ucrainei, ci împotriva Occidentului (Hamilton 2016).

În acest moment, se pune inclusiv problema aderării Ucrainei la NATO, pentru ca acest stat să primească protecție din partea Alianței, având în vedere pierderile uriașe pe care le-a suferit. Deși face față atacurilor crunte, primite de un an și jumătate din partea Rusiei, Ucraina nu îndeplinește încă în totalitate condițiile pentru a deveni stat membru al NATO. Pe de altă parte, declanșarea conflictului din Ucraina a deschis o poartă de acces rapid în NATO pentru Suedia și Finlanda, având în vedere îngrijorările celor două state cu privire la securitatea proprie, după invazia Rusiei în Ucraina. Finlanda a fost deja acceptată în NATO în luna aprilie a anului 2023. Suedia urmează aceeași cale, chiar dacă există și au existat unele diferențe de opinie în ceea ce privește Turcia, care nu susține în totalitate ideea acceptării acestui stat în NATO. Această idee înfurie și mai tare Rusia, războiul declarativ de ambele părți devenind tot mai puternic.

NATO este organizația de securitate care urmărește promovarea păcii, securității și stabilității în regiunea euroatlantică. Criza din Ucraina a fost un prilej pentru a dovedi cât de pregătită este aceasta pentru a-și apăra cetățenii, care sunt capacitățile sale, care este nivelul de pregătire al pachetului de forțe, la ce nivel se află tehnica

și tehnologica din dotarea trupelor și dacă statele pot lăsa deoparte divergențele individuale, în favoarea cooperării pentru eliminarea inamicului comun. Aprovizionarea Ucrainei cu armament și muniție a redus semnificativ stocurile de care statele membre ale NATO dispuneau, iar aceasta este o provocare pentru Alianță, întrucât, în cazul unui eventual atac al Rusiei, unele armate ale statelor membre nu dispun de suficientă muniție și armament pentru a face față invaziei.

Rusia, de asemenea, face față conflictului pe care ea însăși l-a provocat de una singură. Încă din februarie 2022, multe state ale lumii au reacționat împotriva acestei atitudini și și-au retras sprijinul pe care îl oferiseră anterior Rusiei. Acest stat este pe punctul de a deveni un paria în lumea civilizată, acțiunile sale fiind judecate tot mai aspru. Măsurile luate până în acest moment la nivel statal sau din partea marilor organizații internaționale de securitate au slăbit puterea de acțiune a Rusiei. Numeroase companii importante și-au retras filialele din Rusia, iar efectele se resimt în plan economic, traiul cetățenilor de rând nefiind deloc unul ușor. În plus, embargourile impuse par să slăbească și mai mult Rusia. Aceste măsuri, susținute inclusiv de NATO, urmăresc finalizarea unui război care a adus pierderi nu doar Rusiei sau Ucrainei, ci întregii lumi.

Deși, pe alocuri, există state care mai mențin relații cu Rusia, cum ar fi, spre exemplu, Belarus, China și, întrucâtva Turcia, statul rus și-a pierdut foarte mult din credibilitate și nu se mai bucură de încrederea pe care cu greu și-o câștigase. În prezent, președintele rus caută aliați în statele africane, temându-se de acțiunile pe care NATO le-ar putea întreprinde, având în vedere pachetul de forțe și tehnica pe care organizația le-a alocat pe partea estică a frontierelor sale.

Viitorul relațiilor dintre cele două forțe nu pare să mai fie unul bazat pe colaborare. Deși, în unele momente, NATO și Rusia au colaborat, se pare că aceste vremuri nu vor reveni prea curând. Fiecare parte își susține propriul adevăr și refuză să renunțe la principiile pe care și le-a stabilit. Nici NATO, și nici Rusia nu exclud izbucnirea unui conflict între cele două forțe. La nivel declarativ, ambele părți transmit avertismente și își susțin propriile puncte de vedere. În teren, NATO execută antrenamente pe toată fâșia de est care o delimitează de Rusia, fie că vorbim de antrenamente la sol, în aer sau pe uscat, iar Rusia duce lupte directe cu trupele ucrainene. Aceste imagini sunt greu de înțeles în anul 2023, întrucât nimeni nu se mai aștepta la o astfel de situație, după ce omenirea a trecut prin două războaie mondiale în care pierderile au fost uriașe ([NATO 2022](#)).

Concluzii

Relația dintre NATO și Rusia a fost întotdeauna complicată. Cele două entități s-au acuzat reciproc de extindere nejustificată și s-au considerat o amenințare, chiar dacă, uneori, a existat loc pentru dialog și, în unele momente, chiar pentru cooperare.

Acțiunile din ultimii ani, întreprinse de Rusia, au stopat însă orice drum comun pe care l-ar fi putut avea cu NATO. Dacă, în 2014, organizațiile internaționale au răspuns prompt la anexarea Crimeei, însă rezultatele nu au fost cele așteptate, iar Rusia a mai fost totuși invitată la discuții, în prezent acest stat este exclus de la orice activitate ce implică securitatea internațională și este considerat un stat agresor, care nu mai poate face parte dintr-o societate în care sunt respectate drepturile internaționale, integritatea și suveranitatea națională.

Militarii NATO se pregătesc în prezent pe flancul estic al Alianței. Numărul trupelor dislocate în această regiune este mai mare ca oricând, iar antrenamentele comune ale militarilor statelor membre dovedesc faptul că NATO este pregătită să răspundă cu cea mai mare forță oricărei încercări a Rusiei de destabilizare. Având în vedere faptul că Rusia nu renunță la conflictul din Ucraina și pare să răspundă cu mai multe forțe și tehnică la apărarea militarilor ucraineni, NATO se așteaptă, pe viitor, la orice, inclusiv la o confruntare directă cu Rusia. Acest lucru reiese din planurile adoptate de NATO în urma ultimului summit de la Vilnius.

Acțiunile sale nu sunt demne de un stat care deține un rol important pe scena internațională, membru al unor organizații de securitate, o putere din punct de vedere economic, militar sau energetic. Chiar dacă Rusia ar înceta agresiunea în viitorul apropiat, ar dura foarte mult până când acest stat și-ar recâștiga încrederea internațională.

Referințe

Chifu, Iulian. 2022. *Studii prospective și metodologii alternative. Eșafodajul de securitate în secolul 21*. București: RAO.

Clapp, Sebastian. 2022. *Russia's war on Ukraine: NATO response*. European Parliamentary Research Service.

Fix, Liana și Michael Kimmage. 2023. "How China Could Save Putin's War in Ukraine. The Logic and Consequences of Chinese Military Support for Russia". <https://www.foreignaffairs.com/china/how-china-could-save-putins-war-ukraine>.

Hamilton, Daniel. 2016. *Forward Resilience, Protecting Society in an Interconnected World*. Washington: Center for Transatlantic Relations.

Ionașcu, Andrei. 2016. „Agenția Mondială Antidoping a confirmat atacul grupului de spionaj cibernetic din Rusia”. *Mediafax*. <https://www.mediafax.ro/sport/agentia-mondiala-antidoping-a-confirmat-atacul-grupului-de-spionaj-cibernetic-din-rusia-15700571>.

Kolesnikov, Andrei. 2023. "Putin's second front. The war in Ukraine has become a battle for the Russian psyche". <https://www.foreignaffairs.com/russian-federation/putins-second-front>.

NATO. 2022. "NATO – Russia: Setting the record straight". <https://www.nato.int/cps/en/natohq/115204.htm>.

Parlamentul European. 2020. *Rezoluție comună referitoare la situația din Rusia: otrăvirea lui Alexei Navalnâi.*

Srîmbovski, Sabrina. 2011. „Analiza politicii externe a Rusiei: de la cooperare și convergență normativă cu Uniunea Europeană, la competiție geopolitică și realpolitik”. https://www.academia.edu/11341407/ANALIZA_POLITICII_EXTERNE_A_RUSIEI_DE_LA_COOPERARE_.

Trenin, Dimitri. 2009. *NATO and Russia: Partnership or Peril?* Moscow: Carnegie Moscow Center.